

OLESEA CIOBANU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

LUCIAN BLAGA ÎN PAGINILE REVISTEI
VIAȚA BASARABIEI

Abstract

Pantelimon Halippa's magazine *Viata Basarabiei* (The Life of Bessarabia), 1932-1944, is the most important literary publication in inter-war Bessarabia. „The Lighthouse” of the country's cultural life, this magazine had a special role in promoting Blaga's works within the region through its outstanding columnists: Nicolai Costenco, Iosif E. Naghiu, Alexandru Lungu, Vladimir Cavarnali... The admiration for Blaga grows with the regional men of letters as a result of the interest that was raised by his philosophical ideas which proved to be single in Romanian culture as well as due to his poetic work's fresh breath which produced great impression among young writers of the land.

Prima referire la opera lui Lucian Blaga în revista *Viața Basarabiei* (an. V, nr. 10, octombrie, 1936) stă sub semnul solidarității și al unei înalte aprecieri. Admirația pentru Blaga eclatează printre literații din regiunea basarabeană ca urmare a interesului provocat de ideile sale filosofice care s-au dovedit a fi singulare în cultura românească, dar și grație suflului proaspăt al operei sale poetice, care a făcut impresie în special în rândul tinerilor scriitori din ținut, capabili să recepteze o operă pe care o simțeau aproape, cu atât mai mult că, apărută într-o perioadă frământată de veșnicele întrebări asupra existenței, creația poetică blagiană oferă răspunsuri inedite în ceea ce privește raportul contingent-transcendent. Pe de altă parte, orientarea filosofului român spre lumea ancestrală, spre spațiul originar al matricei stilistice, într-un timp când poezia și, în general, literatura românească din Basarabia se dorea mai mult ca niciodată a fi expresia vie a specificului național, toți acești factori au determinat într-un mod fericit acceptarea cu mult entuziasm a filosofiei bligiene de către colaboratorii de la *Viața Basarabiei*.

Rezumând seria de însemnări „judicioase” ale lui Al. Philippide, publicate începând cu nr. 816 în revista românească de literatură și artă *Adevărul literar și artistic*, „semnatarul” de la *Viața Basarabiei*, Rafail Radiana (pseudonimul lui Nicolai Costenco) încearcă cu ostentație să califice oarecum banale temeurile pe care se construiește teza cu intenții polemice a lui Al. Philippide, teză ce vizează problema tradiției populare românești și a specificului național. Prin ideile sale și prin concluzia la care ajunge (că nu există o tradiție literară cu specific național), Al. Philippide „încearcă să răstoarne arbitrariul frumos expus al d-lui Blaga cu privință la acel orizont spațial subconștient, [...] cu dor de ducă pe *plaiuri*” [1, p. 61], și să se opună afirmației bligiene, conform căreia

orizontul spațial inconștient al românului a crescut în sufletul acestuia necondiționat de mediul înconjurător. Altfel spus, urmând cunoscuta teză a morfologiei culturii (reprezentanți Frobenius, Spengler și alții), dar și a istoriei artei (Riegl sau Worringer), și anume că „sentimentul spațiului” ar avea un rol major în constituirea unei culturi sau al unui stil de artă, Al. Philippide încearcă să dovedească contrariul aserțiunilor blagiene potrivit cărora „nu există măcar o umbră de echivalență între peisajul unei culturi și viziunea spațială specifică a acestei culturi” [2, p. 43-44]. Or, în accepția lui Lucian Blaga, doar „orizontul spațial al inconștientului poate cu adevărat dobândi rolul de factor determinant pentru structura stilistică a unei culturi sau a unei spiritualități, fie individuale, fie colective” [2, p. 123-124]. Iar acest inconștient își are un orizont propriu care poate fi cu totul diferit de orizonturile spațiale ale sensibilității conștiente. Deși articolul din publicația de la Chișinău nu prezintă argumente serioase în susținerea teoriei filosofului român al culturii, acestea rezumându-se de cele mai multe ori la niște observații mai mult personalizate care trădează la prima vedere o lipsă de obiectivitate în tratarea subiectului respectiv, cert e că între cele două concepții, a lui Lucian Blaga și a lui Al. Philippide, balanța înclină spre cea dintâi deocamdată. Cu titlul de paranteză menționăm că enunțurile din finalul articolului, pe care ținem neapărat să le cităm, – „însemnările critice ale d-lui Philippide sunt antrenante. Dacă sunt și pline de adevăr se va vedea.” [1, p. 62] – dovedesc, evident, că la *Viața Basarabiei* critica și, prin extrapolare, întreaga activitate literară, este *influențată* la modul activ de cea din Țară. Fără pretenții de critici literari, cronicarii publicației basarabene, atunci când se referă la fenomenul literar general-românesc, se mulțumesc, în cea mai mare parte, să fie simpli observatori (sau observatori pasivi) ai evenimentelor, să le înregistreze și să le facă cunoscute publicului cititor din ținut. Ezitând să ia o poziție critică, cum e cazul pe care tocmai îl analizăm, ei preferă cel mult să-și exprime abil, printre rânduri preferințele și evită să insiste prea mult în a contrazice opinii, deși, uneori, o fac chiar cu destulă îndrăzneală. Revenind la subiect, menționăm că argumentele lui Al. Philippide nu par a fi destul de convingătoare pentru cronicarul basarabean, iar în ceea ce privește cele câteva elemente-pivot (eliminarea misticismului, a analizei à la Proust, a pesimismului eminescian etc.) ale viitoarei tradiții literare românești, așa cum o vede Al. Philippide, nu sunt decât niște formulări „pline de nadă pentru mintea greoaie a vulgului”, pentru că „o minte cultivată nu se va mulțumi niciodată cu ceea ce poate da tradiția literară a d-lui Philippide” [1, p. 62]. Dacă în opinia lui Al. Philippide există două valori, una absolută (clasică) și alta relativă (modernă, tradiția națională) și pentru a intra în literatura universală e absolut necesar de a pune opera în raport cu tradiția clasică, cronicarul de la *Viața Basarabiei* e de părerea că există doar „o tradiție literară, nu elementară și vulgară, inexistentă pentru cultura universală, ci plină de tot ce caracterizează umanitatea evoluată de astăzi.” În ceea ce privește tradiția, ea, în opinia autorului acestui articol „nu trebuie să însemneze nici ceva vechi, nici viu (proporții de vierme). Tradiția nu poate fi decât un trecut mereu actual și atunci va fi și națională și universală” [1, p. 62].

O problemă pe care o pune articolul respectiv își are sursa nemijlocit în opera blagiană, în ceea ce privește conceptul de *spațiu mioritic*, în calitatea lui de cadru inconștient al vieții noastre spirituale, precum și convingerea că forma infinitului ondulat (deal-vale) este acel spațiu imaginar dominant în toate creațiile sufletului românesc.

Autorul articolului consideră că, dacă am privi în adâncime problema, așa cum o pune Blaga, am observa că basarabenii se exclud de la sine din sfera acestei noțiuni: „Perspectiva interioară a basarabeianului, subconștientă, se situează pe planul spațial cosmic al stepei și al codrului. Mai accentuat al stepei.” Figurând sub titlul de paranteză, înscriindu-se în sfera unei simple constatări, fără alte specificări din partea autorului, pare dificil de a da un verdict asupra acestei afirmații, de vreme ce rămâne necunoscută poziția de pe care a fost lansată, argumentele care o susțin și mobilul care a pus în mișcare o asemenea declarație. Departate de noi intenția de a sonda acest aspect, totuși anumite concretizări se impun de la sine. În *Trilogia culturii* Blaga afirmă că: „o viziune spațială nu e niciodată unicul factor determinant al unui stil cultural. Acești factori, de-o egală însemnătate, sunt totdeauna mai mulți și în pluralitatea lor ei formează o «matrice», sau un complex” [2, p. 110]. Pe de altă parte, susține autorul *Spațiului mioritic*, matricea stilistică, odată statornicită în inconștient, rămâne inalterabilă și imună la orice devieri ale conștiinței. În ceea ce privește viziunea spațială, ea „trebuie să fie în ultimă analiză, reflexul unor profunzimi sufletești, sau un fel de emisiune pe plan de imaginație a unui *prim* (s.n. – *O.C.*) fond spiritual al nostru” [2, p. 45], iar acest spațiu, care reglementează din adâncuri creația spirituală a unui popor și conferă unitate culturii naționale, acționează din inconștient, care, la rândul său, se solidarizează cu perspectiva sau orizontul pe care și-l creează.

Reluând subiectul nostru, menționăm că, ulterior, numele lui Lucian Blaga va apărea în paginile revistei *Viața Basarabiei* în special în recenzii. Astfel în 1939, este salutată cu mult entuziasm editarea și apariția volumului care inaugurează *Trilogia valorilor – Artă și valoare*. Menționăm că de un atare entuziasm s-au bucurat toate studiile sale filosofice anterioare (componentele primelor două trilogii).

Însă, înainte de a trece la recenzia propriu-zisă, ținem să subliniem că în Basarabia, Blaga a pătruns în toată valoarea și strălucirea sa prin concursul unor scriitori români stabiliți temporar la Chișinău, care au contribuit enorm de mult la revigorarea vieții literare din regiune (la Chișinău, în calitate de profesor la Seminarul Teologic și la Facultatea Teologică a activat Gala Galaction; pe post de magistrat s-a afirmat epigramistul Cincinat Pavelescu; realizând diverse munci și fiind preocupați de fenomenul literar basarabeian s-au dovedit a fi și prozatorii Nicolai Dunăreanu și Gib. Mihăiescu (întemeietor al revistei *Gândirea*, alături de alți tineri scriitori cum ar fi: Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Lucian Blaga), profesorul Petre Constantinescu-Iași ș.a.). E și meritul lor că Lucian Blaga a fost cunoscut drept o adevărată personalitate creatoare, care s-a manifestat cu același succes și originalitate atât în domeniul filosofiei, prin ineditul sistemului său, cât și în domeniul poetic, printr-o poezie cu profunde implicații filosofice, fapt ce a constituit în România prilejul multor controverse în ceea ce privește relația dintre poet și filosof, astfel că, „nu puțini au folosit această existență specifică pentru a-l contesta fie pe poet, fie pe filosof.” [3, p. 8], după cum afirmă Emil Vasilescu. În publicația basarabeiană această polemică nu a avut implicații deosebite în receptarea operei tânărului poet transilvan. Evident, fără a atinge proporțiile la care au ajuns controversele în critica românească, unele mici impulsuri, sau mai bine zis ecouri, ale acestor dezbateri s-au strecurat și în regiunea basarabeiană, prin intermediul oamenilor de cultură români. În articolele

din revistele basarabene însă problema nu se pune fățiș. În majoritatea cazurilor, ea poate fi cel mult întrezărită sau menționată printre altele. Așa se întâmplă și în cazul diaconului din dreapta Prutului Iosif E. Naghiu, care în recenzia la studiul *Artă și valoare* prezintă poezia și filosofia lui Lucian Blaga ca fiind părți ale unei singure realități spirituale: „Poezia lui Lucian Blaga e profund filosofică (uneori explică teze enunțate apodictic în operele filosofice). Filosofia lui Lucian Blaga e scrisă poetic. Toate cărțile sale de filosofie sunt poeme în proză de înaltă ținută etică [...]” [4, p. 103]. Dacă în spațiul românesc i s-a reproșat deseori lui Blaga folosirea unui limbaj intens metaforizat în domeniul filosofic (singurul care a motivat *argumentat* și a salvat de numeroase învinuiri terminologia blagiană, justificându-i existența și valabilitatea, a fost Constantin Noica), în Basarabia (exemplu e și citatul de mai sus), acesta este prezentat fie ca un avantaj al filosofiei blagiene, în sens că-i sporește originalitatea, fie ca pe o ordine firească a lucrurilor, dacă luăm în calcul firea poetică a autorului *Trilogiilor*, căci Blaga, deși „la zi” cu toate „noutățile” din domeniul științific, nu a fost un filosof scientist, ci „un poet-filosof”, ar spune Alexandru Tănase.

Referindu-se la proaspăta apariție editorială a lui Lucian Blaga, în care se dovedește că diversele ramuri ale culturii (arta gotică și cugetarea medievală sau barocul și filosofia hegeliană) prezintă o unitate stilistică în structura lor intimă și în care, totodată, se reține din volumele anterioare tragicul ființei umane în încercarea de pătrundere în esența metafizică a lumii prin risipirea și cunoașterea misterului, dar și ideea existenței acelei ființe transcendente care impune restricții în cunoașterea absolutului – Marele Anonim, recenzia lui Iosif E. Naghiu nu prezintă niciun indiciu care ar trăda vreo intenție de revoltă împotriva „elementelor antiortodoxe”, deja semnalate de către Nichifor Crainic încă din 1936, când în *Transfigurarea românismului* Blaga a fost bănuit că ar intenționa publicarea unei metafizici românești „elaborată din superstițiile folclorice, din miturile indiene și din ereziile creștine, toate elemente antiortodoxe” [5, p. 201]. Menționăm că toate aceste vagi disensiuni dintre Lucian Blaga și ideologul *Gândirii*, iar împreună cu el și ceilalți adepți ai ortodoxismului, rămâneau a fi încă neconturate la acea oră, adevăratele neînțelegeri se manifestă la 1942, odată cu apariția volumului *Religie și spirit* al lui Lucian Blaga și, imediat, ca reacție la atitudinea „ostilă” a autorului față de creștinism și ortodoxie, Dumitru Stăniloae în *Poziția dlui Lucian Blaga față de Creștinism și Ortodoxie* îi impută filosofului român că „procedează cu religia ca unul care sugrumă pe cineva, spunându-i cuvinte de mângâiere” [6, p. 37]. Așadar, de vreme ce lupta încă nu era anunțată, Iosif E. Naghiu în recenzia sa din *Viața Basarabiei* prezintă volumul *Artă și valoare* în termeni apreciativi, insistând să menționeze printre punctele forte ale acestei opere logica internă care susține teza blagiană. Însă atunci când se pune problema Marelui Anonim, diaconul vorbește despre acesta doar ca despre o ființă „transcendentală” despre care „nu putem cunoaște nimic”; „se știe doar, afirmă diaconul, că exercită o cenzură transcendentă”. Pe de altă parte însă, Iosif E. Naghiu nu ezită, în același timp, să sesizeze, fără a se implica în vreun anume fel, problemele pe care acest volum le pune în fața cititorului: „Ideile sugerate de citirea cărții lui Blaga, specifică autorul recenziei, stârnesc în sufletul cititorilor o mulțime de probleme, pe care le vor rezolva volumele următoare din *Trilogia Valorilor*” [4, p. 104]. Opera lui Blaga, după cum se știe, nu era la acel moment înțeleasă pe deplin nici în dreapta Prutului, exegeții filosofiei sale din întreaga

România întâlnind multiple dificultăți de interpretare. În ceea ce-i privește pe cronicarii de la *Viața Basarabiei*, aceștia, deși atenți la tot ce vizează fenomenul literar românesc, dau dovadă de suficientă „diplomație” pentru a se ține pe poziții neutre sau și mai bine să tacă în cazurile când ar fi fost potrivit să se pronunțe. Această observație privind atitudinea specifică a cronicarilor basarabeni se pretează numai în cazurile când se pune problema fenomenului literar de pe malul drept al Prutului, căci în problemele literare din Basarabia aceștia se dovedesc a fi destul de drastici și categorici. Amânarea deciziei, care fie că-i lăsată pe seama timpului (cum s-a văzut în primul articol), fie pe seama explicațiilor care urmează să apară, trădează lipsa de inițiativă a criticii basarabene din perioada interbelică, dacă nu cumva complexe și lipsa de curaj. Așa se întâmplă că într-un moment când încă în 1936 Nichifor Crainic semnalase vag detașarea filosofului *categoriilor abisale* de ortodoxism în sens gândirist, afirmând că nu poate depista „nicio afinitate între metafizica poporului român și ideea așa de originală a Marelui Anonim, biet sartrap al cerului speculativ, îngrozit că pigmeii din lume ar putea să-i uzurpe tronul” [5, p. 202], redactorii revistei basarabene, tradiționaliști incurabili, nutriră profund respect pentru șeful *Gândirii*, dar încredințați și de valoarea ce o prezintă opera blagiană, probabil că nu s-au simțit ei cei indicați să abordeze și să se pronunțe cu referire la cazul Blaga. Cu toate acestea, *Viața Basarabiei* nu a ratat prilejul onorabil de a-i acorda spațiu lui Lucian Blaga în paginile sale, chiar dacă mai mult sub formă de recenzii.

Un rol deosebit în popularizarea operei blagiene prin rândurile publicului cititor din ținutul basarabean l-a avut, cu siguranță, recenzia lui Alexandru Lungu la volumul *Nebănuitele trepte* (ultima culegere de versuri apărută antum). Ferm convins că „un volumaș fără surprize nu înseamnă mare lucru” [7, p. 528], Lucian Blaga a reușit și permite prin acest volum, „recent” editat, dezvoltarea unei game întregi de posibilități interpretative; „îmbie la fixarea unor unghiuri inedite de vedere și constituie un teren pe care indicatoare diferite și interesante se pot situa fără exagerări” [8, p. 70]. Recenzentul merge, după cum observă el însuși, pe linia trasată de reprezentanții „criticii adevărate”, care în opinia sa sunt: Mihail Chirnoagă, Petru Manoliu, Traian Chelariu și evidențiază câteva dintre atuurile volumului în cauză: diversitatea tematică, mijloacele tehnice „de o variație interesantă la un poet format în cea mai completă ordine a expresiei” [8, p. 71], construcția surprinzătoare (culegerea reprezentând un lanț de poeme în continuă evoluție în constituirea ideii generale), lirismul interior pur, care începe acolo unde dispare organizarea lucidă ș.a. Neavând pretenția unui cavalier „cu zale critice” și nici intenția de a purta în mâini „o spadă metafizică” cu care să „ciopârțească” creația poetică a primului mare filosof român, ba dimpotrivă, năzuind să o purifice de acele opinii neavenite în conformitate cu care opera poetică a ilustrului poet din Lancrăm e discutată mereu prin raportare la sistemul său filosofic, Alexandru Lungu observă că poezia lui Lucian Blaga e filosofică în măsura în care-și permite să-și pună probleme și să le găsească răspuns: „nu este poezia filosofului Lucian Blaga, ca un rezultat-anexă, ca un instrument fin de demonstrație speculativă” [8, p. 70]. Recenzentul *Nebănuitelor trepte*, Alexandru Lungu, contribuie, urmând logica expunerii noastre, pe linia deschisă de Rafail Radiana și Iosif E. Naghiu, la promovarea operei blagiene pe teritoriul basarabean și, prin extrapolare, a literaturii române în general; favorizează o bună receptare a creației poetului transilvan,

conformă adevăratei și netăgăduitei sale valori; fixează elementele reprezentative din lirica blagiană – adevărate exemple de specific românesc în poezie etc. Astfel, fenomenul literar din Basarabia și cel din România își întăresc punțile de comunicare, iar un pas important în acest scop îl constituie asimilarea conceptelor filosofice blagiene, dar și receptarea creației poetice a autorului *Poemelor luminii*, considerată un exemplu de adevărată poezie majoră în literatura română, de care „te apropii cu sfială, cum te-ai apropiat în copilărie de o legendă, al cărei tâlc ți-a rămas pururea neînțeles” [9, p. 89].

O adevărată ispită pentru publicul basarabean, mai ales prin doza de mister în care plutește (adevăratul sens al poeziei blagiene nu se dezvăluie decât cu greu), opera poetică a lui Lucian Blaga a constituit o revelație și pentru Vladimir Cavarnali, care, în recenzie la volumul în ediție definitivă *Poezii*, apărut la Editura Fundațiilor Regale, mărturisește că impresia pe care o resimte la fiecare lectură e că autorul se află într-o „permanentă comunicare poetică cu cerul”, iar pentru a înțelege opera blagiană e nevoie să sesizezi și să intuiești „ceva care vine din adânc și trece firul prin toată schelăria literaturii lui”. Fiind o poezie a misterului, „unde între vis și realitate nu este decât o palidă umbră de hotar imperceptibil”, poezia lui Lucian Blaga, afirmă Vladimir Cavarnali, nu permite criticii raționaliste să se apropie de ea decât cuprinsă de panică, pentru că ea va rămâne întotdeauna „în sfera unui limbaj nedefinit, alături, în orice caz, de înțelegerea poeticeii lui”. Recenzentul nu întârzie să specifice totuși că ar fi incorect dacă afirmația sentențioasă a imposibilității de interpretare am atribui-o acestei ediții definitive. Poezia lui Blaga, ar spune Vladimir Cavarnali, pare greu de abordat nu fiindcă ar fi ermetică, și de fapt nici nu este, ci pentru că oprește asupra-i ceva mai mult timp privirea cititorului. O lectură grăbită nu va reuși, în cazul ei, să dezvăluie sensurile de adâncime pe care o poezie profund filosofică, așa cum e de fapt cea a lui Blaga, le ascunde: „aici trebuie să rătăcești prin regiuni, unde, pășind cu băgare de seamă, neîncetat vei ridica draperii, care descoperă mereu, complicate și noi, neînțelese alcătuirii din alte lumi”. Prin poezia sa, Blaga descoperă un trecut fără istorie, „fără certitudini”, zice Cavarnali, iar exemplu concludent, nu și singurul, e poezia *Liniște între lucruri bătrâne*, în care, fără efort, „ca o rază din lumina dintâi se luminează obiecte, ființe, abia perceptibile, ca ceva de mult trăit și răscolit acum încet, cu oarecare evlavie.”

Vie, creatoare de tinerețe și de umanitate, lirica lui Blaga împlinește, susține autorul recenziei, o „misiune crucială”: are puterea de a „preface omul, de a-l smulge din tină” și „de a-i rupe vechea axă a zoologicului”.

În concluzie, ar fi de menționat că în momentul istoric interbelic basarabean, caracterizat pe plan literar printr-o aprigă tendință de sincronizare, de deschidere spre fenomenul cultural românesc, opera blagiană este receptată în spațiul basarabean în baza acelor două linii majore pe care le impune, după cum observă criticul Mihai Cimpoi: pe de o parte ar fi tradiționalismul crescut din straturile cele mai adânci ale spiritualității românești și pe de altă parte – modernitatea discursului său poetic. În Basarabia acelor timpuri Blaga a reușit să se impună cu aceeași putere prin creația sa poetică, dar și prin sistemul său filosofic, ce a surescitat un viu interes și a fost rapid asimilat și promovat de colaboratorii publicației *Viața Basarabiei* – revistă literară care a găzduit în paginile

sale articole ce aveau drept obiectiv valorificarea literaturii din Basarabia în context cu literatura din România. Revista lui Pan Halippa, înrudită spiritual cu *Gândirea* lui Nichifor Crainic, a dat o serie de studii, articole, recenzii la opera lui Lucian Blaga, intenționând să promoveze în rândurile publicului cititor din această zonă o literatură de calitate, o operă majoră – adevărat exemplu de specific românesc, dar și să formeze, să educe gustul artistic prin răspândirea de idei sănătoase, născute dintr-un spirit solidar cu spațiul care l-a crescut din taine ancestrale și l-a înălțat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Rafail Radiana. *Revista revistelor*. În: *Viața Basarabiei*, Anul V, Nr. 10, octombrie, 1936.
2. Lucian Blaga. *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul mioritic. Geneza metaforei și sensul culturii*. – București, E.L.U., 1969.
3. Emil Vasilescu. *Lucian Blaga pe căile vremii*. În: vol. *Lucian Blaga interpretat de...* Studiu, ontologie, tabel cronologic și bibliografie de Emil Vasilescu. – București, Editura Eminescu, 1981.
4. Iosif E. Naghiu. *Lucian Blaga. Artă și valoare. București, 1939*, (Recenzie). În: *Viața Basarabiei*, an. VIII, nr. 6, iunie, 1939.
5. Nichifor Crainic. *Puncte cardinale în haos*. Ediție îngrijită de Magda și Petru Ursache. – Iași, Ed. Timpul, 1996.
6. Dumitru Stăniloae. *Poziția dlui Lucian Blaga față de Creștinism și Ortodoxie*. – Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezene, 1942.
7. Apud *Lucian Blaga. Opere*, Vol. I. Text îngrijit, studiu introductiv, tabel cronologic, note și comentarii de George Gană. – Chișinău, Ed. Știința, 1995.
8. Alexandru Lungu. *Lucian Blaga: Nebănuitele trepte* (Recenzie). În: *Viața Basarabiei*, Anul XII, Nr. 6, iunie, 1943.
9. Vladimir Cavarnali. *Lucian Blaga. Poezii* (Recenzie). În: *Viața Basarabiei*, Anul XI, Nr. 10-11, octombrie-noiembrie, 1942.